

Huit versions del 2 de maig. Del *botellón* a la “batalla campal”

Dolors Palau Sampio

Universitat de València. Departament de Teoria dels Llenguatges i CC de la Comunicació.
Avinguda Blasco Ibáñez, 32. 46.010 València.
dolors.palau@uv.es

Resum

Des de la seua talaia particular, els mitjans ofereixen versions diverses de la realitat social de què pretenen donar compte i aquesta configuració se sustenta, sobretot en la premsa escrita, en una base lingüística. La comunicació analitza, a partir del relat d'un mateix fet en huit diaris, quines són les estratègies que contribueixen a eixa construcció, de quina manera el què es diu i el com es diu queden inexorablement lligats en tota mena de gèneres, de manera que és possible detectar l'empremta interpretativa tant en la crònica com en la notícia.

Paraules clau: discurs periodístic, estils, modalització, gèneres, objectivitat.

Resumen

Desde su atalaya particular, los medios de comunicación ofrecen versiones diversas de la realidad social de la que pretenden dar cuenta y esta configuración se sostiene, sobre todo en la prensa escrita, en una base lingüística. La comunicación analiza, a partir del relato de un mismo suceso en ocho periódicos, cuáles son las estrategias que contribuyen a esa construcción, de qué modo el qué se dice y cómo se dice quedan inexorablemente ligados en todo tipo de géneros, de modo que es posible localizar la huella interpretativa tanto en la crónica como en la noticia.

Palabras clave: discurso periodístico, estilos, modalización, géneros, objetividad.

Abstract

From his particular viewpoint, the media show various versions of social reality and this particular configuration is supported by linguistic basis. This paper analyses eight versions of the same event in order to shed light on the kind of strategies that contribute in that construction.

Key words: journalistic discourse, styles, modalisation, genres, objectivity.

Taula de continguts

1. Introducció
2. Gèneres i estils: de la prescripció al qüestionament
3. Notícia, crònica i interpretació
4. Anàlisi pragmaestilística i versions informatives
5. Conclusions
6. Referències bibliogràfiques

1. Introducció

La lectura d'un mateix fet o esdeveniment informatiu per part dels diferents mitjans de comunicació permet assistir a diari a una variada presentació de versions que no sempre resulten coincidents a l'hora de reflectir l'actitud dels actors, la participació o les

conseqüències de la seua acció. I no cal anar als articles d'opinió i als editorials per a trobar aquestes opcions divergents, els propis gèneres informatius-interpretatius exemplifiquen bé la diversitat de maneres de veure i construir la realitat.

Aquesta comunicació pren com a punt de partida l'anàlisi comparada d'un fet noticiable –l'enfrontament entre policies i joves que celebraven el *botellón* la nit del 2 de maig de 2007 a Madrid– en huit publicacions d'informació general editades a l'Estat espanyol: *El País*, *El Mundo*, *La Vanguardia*, *ABC*, *El Periódico de Catalunya*, *La Razón*, *Levante-EMV* i *Las Provincias*. L'objectiu és mostrar com els recursos lingüístics que intervenen en la narració de l'actualitat no són simples accessoris al servei de contar el mateix, com calcs impermeables al sedàs mediàtic, sinó que construeixen *realitats* representades amb matisos diferents. I, per tant, amb unes implicacions cognitives distintes. Així, a partir d'uns ingredients informatius singulars, gairebé mig centenar de ferits i huit detinguts, un enfrontament entre joves que celebraven el *botellón* i policies que intentaven impedir-ho passades les dues de la matinada, assistim com a lectors a relats que, pel seu encapçalament, semblen radicalment diferents. Només cal comparar el titular de *La Vanguardia*, que opta per la distància: "Otra noche de botellón acaba con medio centenar de heridos en Madrid", amb el d'*ABC*, que presenta una versió –coherent amb el desenvolupament posterior– que aparca qualsevol espurna d'asèpsia per a l'hora d'identificar no només els fets sinó també als que van intervindre en ells: "Un millar de radicales convocados por SMS vuelven a sembrar la violencia en Madrid".

Per tant, més enllà del debat abstracte sobre l'objectivitat dels mitjans de comunicació, invocat sovint des de l'àmbit de les empreses periodístiques i sostingut durant anys per un nucli influent de teòrics, es planteja una anàlisi comparada, amb el propòsit de mostrar les coincidències i divergències a l'hora de referir els mateixos fets –o, si es prefereix, les arestes que els conformen. Per a realitzar aquest estudi s'han escollit textos que pertanyen a dos gèneres diferents, la notícia i la crònica, precisament per a contrastar si la primera, considerada tradicionalment com a paradigma de l'objectivitat, compleix amb eixos preceptes que li atribueix l'ortodòxia periodística; i si la segona, relacionada amb una interpretació més explícita, però sense perdre el fil noticiable, supera aquests límits. I, en definitiva, per a definir les àrees d'intersecció que es dibuixen.

En aquesta doble comparació creuada –les versions dels mateixos fets i els gèneres a la llum dels quals es relaten– se sustenten els eixos al voltant dels quals es durà a terme l'anàlisi. Abans d'iniciar aquest vessant empíric, per a situar els textos que s'estudien, es parteix d'una revisió dels orígens i requisits de la classificació dels gèneres periodístics i del seu qüestionament a partir dels anys 90. L'aproximació que ací es planteja s'inscriu dins de l'estudi dels estils periodístics, considerats en plural, com un resultat de la configuració de les diverses formes de veure i construir la realitat.

Aquesta aproximació completa l'enfocament de l'anàlisi del discurs amb les aportacions de la pragmaestilística, una opció que fa possible conjugar la revisió microlingüística (qüestions com la selecció del lèxic, les estratègies de coherència i cohesió, el discurs reportat o la modalització) amb els condicionants contextuais i socials.

2. Gèneres i estils. De la prescripció al qüestionament

Sorgida al si del periodisme anglosaxó com a premissa per a aconseguir l'objectivitat, la distinció entre fets i opinions sustenta, des de fa dècades, les diferents propostes i tipologies de gèneres. Basant-se en ella, José Luis Martínez Albertos va començar a desenvolupar als anys 60 del passat segle¹ la que s'ha vingut a conèixer com a tipologia llatina. Fruit de diverses evolucions, aquesta proposta combina un doble criteri, estilístic² i d'actitud de l'autor, per a diferenciar tres macro gèneres: informatius, per a la interpretació i per al comentari i l'opinió, que es corresponen, respectivament, amb la voluntat de relatar, analitzar i persuadir (1991: 181).

L'autor entén per relatar elaborar missatges no intencionals, objectius, realitzats amb dades comprovables, però també amb un 'estil informatiu' (impersonalitat, frases curtes, piràmide invertida, estil nominal, absència d'adjectius i metàfores), al qual atribueix una dimensió ètica. Aquests donarien lloc a gèneres com la informació (notícia) i el 'reportatge objectiu'.³ Els macro gèneres per a la interpretació inclourien el reportatge interpretatiu i la crònica, que destaquen per la voluntat analítica –no editorialitzant– i per “un estil literari molt personal”, tot i que ací introdueix algunes matisacions contradictòries⁴. Finalment, els gèneres per al comentari i l'opinió pretenen persuadir i es presenten amb un estil 'de sol·licitació d'opinió' i amé o 'fulletonesc' (1991: 171-406).

En un article publicat a finals dels anys 90, Martínez Albertos es mantenia fidel a les seues tesis al voltant de les prescripcions estilístiques dels gèneres informatius, com la d'un estil periodístic uniformitzador com a condició necessària per a la pràctica professional: “Desde un enfoque rigurosamente profesional no puede existir Periodismo si no hay un pacto universal y consensuado acerca de cuáles son las pautas lingüísticas más seguras y aconsejables para la producción de textos” (1998: 78). Contra aquesta postura, defensada des dels anys seixanta, ja havien sorgit diverses veus crítiques que desmuntaven la suposada capacitat objectivadora de l'estil informatiu i la conveniència de reduir-lo a un conjunt de receptes catalogades als llibres d'estil.

Un dels teòrics que primer va plantejar una alternativa al model de Martínez Albertos va ser Núñez Ladevéze que, en 1979, amb *El lenguaje de los media*, iniciava una reflexió sobre els gèneres que tancaria amb una proposta més exhaustiva, recollida a *Introducción al periodismo escrito* (1995). El punt de discrepància més important no se situa tant respecte al model en sí, ja que manté tres macro gèneres,⁵ sinó respecte a la dimensió interpretativa i intencional inherent a qualsevol text periodístic, que nega la possibilitat d'establir una separació neta entre fets i opinions. Així, els principals canvis

---

¹ La introducció del concepte *gèneres periodístics* apareix vinculada a l'ensenyament de la professió i, per tant, la seua definició i classificació, en l'àmbit espanyol, s'inicia quan sorgeixen, amb una vocació didàctica, els primers intents de sistematitzar les diferents formes d'expressió periodística.

² La primera innovació, en l'àmbit europeu, de la classificació anglosaxona va vindre de la mà del professor alemany E. Dovifat que, en una obra publicada en 1931 (apareguda en castellà en 1959), diferenciava tres modalitats d'expressió en els diaris: estil informatiu, estil de sol·licitació d'opinió o editorialitzant i estil amé o *fulletonesc*.

³ Aquest quedaria subdividit entre 'reportaje de acontecimientos', 'reportaje de acción', 'reportaje de citas' (entrevista) i 'reportaje de seguimiento' (reportatge curt).

⁴ Defineix el reportatge pel seu 'estil literari' després de contemplar l'existència d'un 'reportatge objectiu' dins dels gèneres d'informació, caracteritzats per un llenguatge sec, rigorós i cenyit als esdeveniments (1991: 302).

⁵ Cal observar, però, que parla de gèneres complementaris en comptes d'interpretatius i incorpora en ells l'informe periodístic i el de precisió (1995: 79-87).

de la proposta afecten als textos informatius que, per a l'autor, tenen també un caràcter intencional, a més d'una valoració implícita, pròpia de qualsevol procés de selecció.

Núñez Ladevéze parla d'*equivoc* per a posar de manifest alguns malentesos al voltant de la idea d'imparcialitat informativa, que porta a determinats informadors a perseguir "una calculada apariència objectivadora del estil", usada "como si se tratara de una propiedad del contenido informativo o de una actitud anímica del informador; es decir, como si el uso de un determinado estilo implicara la imparcialidad de quien lo utiliza, o como si la imparcialidad informativa fuera, en definitiva, una cuestión de estilo" (1992: 103-104). Lluny d'aquest miratge, critica la tendència a lligar la veracitat de la notícia amb el mode descriptiu de la redacció i, en molts casos, a convertir l'estil en una coartada de la veracitat de les notícies, "como si el contenido del *dictum* dependiera del *modus*".

Sorprén, però, que amb un punt de vista clarament diferent al voltant de l'objectivitat, Núñez Ladevéze fonamenta la seua tipologia en els mateixos criteris que Martínez Albertos (finalitat comunicativa i forma d'exposició), una circumstància que, en el cas dels textos informatius –que caracteritza per la impersonalitat, l'ús de la tercera persona i d'un llenguatge funcional– contradiu les seues observacions anteriors, com han posat de manifest Sánchez i López Pan: "Por tanto, esos rasgos no derivan sólo de la funcionalidad; sino también de unos determinados presupuestos epistemológicos que nosotros consideramos –y paradójicamente también él– falsos" (1998: 24). De fet, Núñez Ladevéze sosté en una publicació anterior que la imparcialitat informativa no és, ni molt menys, una qüestió d'estil (1992: 107).

El cas de Llorenç Gomis és semblant al de Núñez Ladevéze, malgrat que la seua tipologia (*Teoria dels gèneres periodístics*, 1989) redueix els macro gèneres a dos: informació i opinió. El mimetisme amb el model anglosaxò no suposa, però, la renúncia de l'autor al caràcter interpretatiu de l'activitat periodística, que va plantejar en els anys 70, sinó, precisament, una reafirmació del mateix. Gomis fa recaure sobre el criteri de funció o finalitat la seua distinció entre els gèneres del periodisme d'informació (notícia, reportatge, entrevista i crònica) i els de comentari (crítica, cartes al director, article, columna, editorial i vinyeta d'humor), assenyalant que responen a dues necessitats socials diferents: "estar informat per saber què passa i què significa cadascun dels fets en el conjunt dels esdeveniments actuals" i "comentar i fer-nos una opinió de les coses per saber en què ens afectaran o què podem fer per treure'n profit" (1989: 103). És a partir d'ací que es deriven característiques formals i estilístiques dels gèneres empírics.

Francesc Burguet també qüestiona aquesta "retòrica de l'objectivitat" que no és més, diu, que "una retòrica de l'emascament o d'inflació de la informació articulada mitjançant un 'estil impersonal', descriptiu, distanciat..., és a dir, allò que els anacrònics manuals de redacció anomenen 'estil informatiu' " (1997: 19). En la seua opinió, la "calculada aparença objectiva", en referència a l'estil informatiu, descriptiu, impermeable a la subjectivitat del periodista, "es presenta com a garantia d'imparcialitat informativa, com si la imparcialitat fos una qüestió d'estil" (1997: 121).

Els mitjans de comunicació, com han posat de manifest teòrics com Ll. Gomis (1987 i 1991), no són mers espills sinó intèrprets de la realitat social que trien, valoren, defineixen, etiqueten, elaboren necessàriament versions de la mateixa. I eixa

interpretació, com han recalcat Núñez Ladevéze o Burguet, es realitza, bàsicament, a través del llenguatge. D'ahí que resulte obligada una aproximació lingüística als textos periodístics per a abordar amb rigor qualsevol debat sobre la seua suposada objectivitat.

La interpretació que realitzen els mitjans travessa les tres fases del treball periodístic, que Burguet ha identificat com a pretextual, textual i supratextual. La primera d'elles, de caràcter contextual, determina la selecció dels esdeveniments d'acord amb un criteri d'actualitat, encara que sense perdre de vista l'esdevenir diacrònic. Es tracta, en definitiva, diu Burguet, “de situar contextualment els esdeveniments per tal de percebre què és o, més ben dit, què és considera notícia i avaluar l'abast actual de la notícia considerada, la seva entitat informativa, el seu interès públic” (1997: 41). En aquest sentit es pot dir que tots els mitjans analitzats han coincidit a l'hora de triar els fets que s'estudien a continuació com a noticiosos. Les diferències es manifesten, en canvi, en les altres dues fases. En l'estrat textual, el periodista “està en condicions de considerar unes dades i desestimar unes altres, de determinar l'estructura del text –ordenar de manera jeràrquica les dades de cada notícia, decidir el contingut de l'entrada i del cos de la informació, confegir el titular” (1997: 41), segons la valoració que ha fet dels ingredients que conformen l'esdeveniment noticiable prèviament seleccionat. És ahí on es pot observar com els mateixos fets semblen protagonitzats per diferents actors que en uns casos estan organitzats per a “sembrar la violència” i d'altres són grups de joves que practiquen el *botellón* i que s'enfronten a les forces de seguretat quan aquestes tracten d'impedir-ho. Els titulars dels textos principals, tot i l'aparent coincidència, ofereixen una primera impressió que es manifesta de manera nítida en el tercer estrat, en la fase supratextual, aquella en què la notícia s'avalua en relació amb el conjunt que competeix per un espai informatiu.

Entre les revisions de les propostes de gèneres periodístics figura la plantejada per José Francisco Sánchez i Fernando López Pan (1998: 15-35), que rebaten els plantejaments de Martínez Albertos amb especial contundència. Apunten els autors que el criteri estilístic resulta insuficient a l'hora de determinar la configuració dels gèneres: “Las diferentes funciones de los géneros también se cumplen con rasgos estilísticos distintos de los que se mencionan, como demuestra la práctica periodística habitual. Por eso, aunque sólo fuera desde un punto de vista meramente informativo, supondría orillar un buen número de noticias” (1998: 24). Adverteixen d'un problema de pes en les tesis de Martínez Albertos: “Si la objetividad exige el respeto a las características del estilo informativo, ¿cómo puede llamarse objetivo un reportaje que se caracteriza por la libertad expresiva?”, es pregunten (1998: 22). En la seua opinió, si es pot informar amb altres trets estilístics diferents dels marcats per als gèneres informatius, no es pot parlar amb propietat d'un estil informatiu sinó, més aviat, d'un estil característic d'un gènere històric conegut com a notícia.

Sánchez i López Pan remetent a Llorenç Gomis⁶ per a fer notar els perills que comporta la identificació entre l'aplicació d'unes normes d'estil i l'aparença d'objectivitat: “Caemos en la cuenta de que la manipulación deshonestas es mucho más fácil en el texto que se ajusta a las normas de estilo informativo que en el otro: precisamente por la confianza en una aparente neutralidad y objetividad que se ciñe a los hechos como si no hubiera mediación humana” (1998: 23).

---

⁶ L'autor afirma en l'obra *Teoria dels gèneres periodístics* que “l'estil purament informatiu” en què s'escriuen les notícies facilita la “confiança” amb què el lector o l'oient les acull (Gomis 1989: 104).

La classificació alternativa a càrrec dels professors de la Universidad de Navarra, subtitulada “Hacia un nuevo paradigma”, opta per abandonar criteris com els d’objectivitat/subjectivitat o intencionalitat/no intencionalitat, així com els referits als trets estilístics, per a quedar-se amb el de funció, és a dir, com i per a què utilitzen els gèneres periodístics els que els produeixen i els que els reben. D’acord amb la finalitat, contempen dos macrogèneres: “a) Aquellos textos que se utilizan para dar cuenta de la actualidad ajustándose a un ideal y a unas técnicas y fórmulas reconocidas, por la comunidad profesional del periodismo y por las audiencias, como válidas y fiables; b) Aquellos textos que tienen como misión proporcionar a la audiencia un punto de vista personal o institucional, que está sujeto a las reglas de la verdad, pero no a un modo concreto de contarla” (1998: 31).

No es tracta d’un retorn a la fórmula anglosaxona *stories/comments*, ja que, adverteixen, no s’apel·la ni a l’objectivitat, ni a criteris estilístics, únicament a la necessitat d’ajustar-se a una convenció professional i a un pacte de lectura amb l’audiència. D’aquesta manera, els textos del primer grup no poden criticar-se per no complir un o altre precepte estilístic, sinó per les excepcions a la professionalitat⁷ (titular allò que correspon al text, recollir les dades més rellevants, la correcció de les dades...) i sempre són d’autoria col·lectiva –encara que els signe un redactor, estan supervisats, com a mínim, pels caps de redacció. En canvi, els del segon grup només podran ser qüestionats pel talant (*ethos*) de qui ho diu, siga institucional (editorial) o individual. Això permet establir una distinció entre gèneres del reporterisme i gèneres d’autor.

Els primers, al seu torn, es poden subdividir seguint un criteri d’actualitat, que diferenciaria entre gèneres empírics d’actualitat immediata (notícia, crònica) i d’actualitat més àmplia (reportatge, entrevista, perfil). En els segons –orientats a conèixer no què passa sinó com li passa a l’autor–, es distingeix entre gèneres de responsabilitat institucional (editorial, *suelto*, nota de la redacció) i de responsabilitat individual: columna (literària, temàtica i consultori) o col·laboracions (articles i cartes dels lectors). Finalment, els autors contempen un tercer macro gènere dedicat al periodisme especialitzat, on entrarien aquells textos que requereixen uns coneixements específics, ja que tenen un cert caràcter prescriptiu. Englobarien la crítica, la crònica especialitzada o els gèneres comparatius (1998: 32-35).

Més enllà de la constatació que l’estil periodístic no és sinònim d’objectivitat, Albert Chillón proposa replantejar algunes concepcions bàsiques sobre la matèria a la llum de l’anomenat “gir lingüístic”. En el primer dels corol·laris d’aquesta reformulació afirma que la distinció entre llenguatge poètic o literari i llenguatge pràctic o estàndard, “pervierte la comprensión de la auténtica naturaleza de la comunicación periodística”. La raó, segons explica, està en que se li han assignat a l’apel·latiu ‘estil periodístic’ aptituds cognitives i trets expressius que, suposadament, caracteritzen el llenguatge pràctic o estàndard, com serien la referencialitat, la denotació o la manca de desviació estètica. Tot plegat, com una modalitat “capaz de ‘reproducir la realidad’ y, pues, como herramienta estilística idónea para hacer ejecutiva la sacrosanta doctrina de la objetividad” (1999: 46-47).

Malgrat que els enfocaments sociocognitius han contribuït a posar de manifest la ideologia que trasllueix darrere de determinades pràctiques professionals que es

---

⁷ Aquesta idea recorda els plantejaments de Burguet sobre competència professional com a criteri alternatiu als malentesos de l’objectivitat.

consideren naturals, no han superat un punt bàsic: “La terca falta de comprensión acerca de la naturaleza retórica del lenguaje, y del modo en que éste es el puente o bisagra entre sujeto y objeto, pensamiento y ‘realidad’ ” (1999: 48). D’ahí l’íntima sintonia entre estil i contingut: “No es que, dada una cierta realidad objetiva haya diversas maneras y estilos de referirla, sino que cada manera y estilo suscita y construye su propia realidad representada”. Per tant, segons l’autor, la “realitat” a què es refereixen els mitjans “sólo nos es dado conocerla como realidad representada por medio del estilo empleado para su evocación” (1999: 49).

Lluny de la visió reguladora i encarcarada, Vidal també convida a una aproximació als gèneres discursius que pose l’èmfasi en el canvi i la transformació, en la seua tasca de vehicles per a la innovació en el periodisme. Subratlla especialment que, tot i que la teoria dels gèneres ha despertat les tensions paradigmàtiques en els estudis de periodisme, els catalogadors (Warren, Dovifat o Martínez Albertos) no han perdut massa temps a reflexionar sobre el concepte de gènere. En canvi, sí que han invertit molts esforços en la normativització de l’estil,⁸ veritable camp de batalla de l’objectivitat periodística.

En general, Vidal troba a faltar en la perspectiva hegemònica dels gèneres periodístics l’oblit del paper actiu del subjecte lingüístic i del pes de la pròpia situació comunicativa –en favor del perfil institucional del gènere–, una circumstància que nega l’evolució i innovació, ja que, al seu entendre, “és la basculació del procés genèric cap al pol de l’individu el que afavoreix les dinàmiques innovadores”. D’ahí que la seua proposta per a superar la crisi de la paraula periodística passe per recuperar “la noció de subjecte en l’escriptura periodística”, de la mateixa manera que han vingut fent disciplines com l’epistemologia, la historiografia o la lingüística des de fa mig segle (2005: 230). I molt vinculat a ell, la incorporació del concepte d’enunciació, “com una tensió pragmàtica que modula les formes en el mateix moment de ser produïdes, tot generant espontàniament noves funcions” i que vincula la teoria dels gèneres amb la pragmàtica lingüística i la nova retòrica, de manera que l’atenció s’ha anat desplaçant del text al pes del context en el text (2005: 222-223).

3. Notícia, crònica i interpretació

Els textos escollits per a dur a terme aquesta anàlisi pertanyen al que Sánchez i López Pan denominen gèneres del reporterisme d’actualitat immediata, concretament la notícia i la crònica. Aquesta tria respon a dues condicions. En primer lloc, la voluntat d’establir una comparació entre peces informatives de diferents mitjans que aborden un mateix tema. En segon lloc, a la de revisar les diferències i coincidències en el seu tractament d’uns mateixos fets sota l’òptica de diferents gèneres. Però, quin criteri s’ha fet servir

---

⁸ La seua crítica al tractament dels gèneres en el camp periodístic es concreta en quatre punts:

- i) la influència del tarannà normatiu i preceptiu dels llibres d’estil (...) s’ha traslladat sovint als manuals per a estudiants i a les aules, sense completar-se amb una perspectiva d’estudi més analítica i descriptiva, atenta no només al que es fa i al què s’ha de fer, sinó també al què es pot fer.
- ii) Els estudis sobre escriptura periodística, sobretot en el terreny dels gèneres, han prescindit fins fa ben poc dels progressos de la lingüística, així com de les aportacions de la teoria literària (...)
- iii) El gruix més important d’aportacions a la teoria dels gèneres en periodisme s’ha originat com a corol·lari del debat sobre l’objectivitat. D’aquí rep el to emfàticament normatiu i la condemna de la hibridació, de dubtosa fonamentació epistemològica i lingüística (...)
- iv) El gènere, per a la perspectiva clàssica, seria una mena de recepta per a la producció discursiva que no admet evolucions ni interferències (2005: 228-229).

per a marcar els límits, per a situar els textos a una o altra banda dels dominis genològics.

Els autors que han abordat les característiques de la crònica coincideixen en presentar-la com un gènere de frontera, a mig camí entre la notícia i el reportatge, amb el lligam d'estricta actualitat de la primera i el caràcter més explícitament interpretatiu del segon. És en aquesta subordinació a l'actualitat on radica la principal diferència entre crònica i reportatge. De fet, la crònica relata uns fets emmarcats en un temps, mentre que el reportatge presenta una major autonomia. La primera es publica sempre el dia després – seria inconcebible una crònica de futbol o la d'una manifestació amb una o varies edicions del diari pel mig–, mentre que el reportatge respon a un concepte d'actualitat més relaxat –només cal fullejar les pàgines de cap de setmana d'un diari per a comprovar que són un espai adequat per al balanç i l'aprofundiment que no abasta la immediatesa de la notícia.

Així, diu Núñez Ladevéze, la crònica suposa una mena d'accent periodístic en el tractament d'uns fets d'actualitat i es presenta “subordinada” habitualment –tret de la crònica lligada a la distància, elaborada per un corresponsal o enviat especial, un dels dos tipus bàsics, juntament amb la temàtica, de cròniques– a una notícia rellevant de la qual s'informa en el mateix temps i espai. D'aquesta manera el cronista aporta “el testimonio complementario de un observador cualificado por ser testigo directo en el lugar de los acontecimientos” (Núñez Ladevéze 1995: 87). Per tant, una primera condició diferencial de la crònica seria el requisit de la presència del cronista en el lloc dels fets, una demanda que no s'estén a la notícia. I açò va unit a la descripció d'un ambient i d'unes circumstàncies o a donar compte d'una situació singular que, d'altra manera –sense l'observació directa– no hauria estat possible captar. Aquestes dues circumstàncies han resultat determinants per a la distinció entre notícies i cròniques.

Diu Luis Núñez Ladevéze que el cronista és un intèrpret que es manifesta en el text que produeix (1995: 79). Aquest pas més enllà de la notícia, encotillada en els paràmetres de la piràmide invertida i en les rigideses de l'exposició ràpida de les W's, és la que marca el caràcter de la crònica. I també els seus perills. Tot i deixar sentir la veu de l'autor, tot i obrir-se a la interpretació explícita –vedada pels llibres d'estil a la redacció seca de la notícia–, no pot caure en l'editorialisme; i el cronista, més enllà de les llibertats que li atorga el gènere, no pot investir-se d'opinador. La crònica inclou elements d'anàlisi, però mai no pot oblidar el seu vincle amb l'actualitat. Aquest lligam és el que obliga al cronista a estar sempre alerta, a ajustar les interpretacions a la informació, a fonamentar-les fugint de judicis aventurats o personals, amb la llibertat que ho faria el columnista o l'editorialista.

La distinció entre crònica i notícia s'estableix, en bona mesura, en termes d'exposició de la informació. El cronista pot aportar la seua visió personal sobre els fets dels quals informa però no pot caure en la temptació d'opinar, com correspondria a un columnista. És per això que Álex Grijelmo afirma que el periodista haurà de mostrar una gran habilitat per a introduir elements interpretatius i evitar que les opinions lligades a ells queden nues i es convertisquen en frases editorialitzants que s'han colat en un gènere que no els correspon. L'autor posa l'èmfasi en explicar que l'atenció del periodista ha de centrar-se no tant en què es diu sinó en com es diu, és a dir, en com es fa explícita la interpretació (1997: 83-84).

La interpretació, explica Grijelmo, ha de formar part de la frase informativa, anar incardinada a ella, en comptes de formar el que es diu una “frase a banda”, aquella que comenta la informació immediatament anterior: es tracta de frases que no van lligades als fets sinó que se’n surten d’aquests per interpretar-los. “La interpretación se liga a los hechos, sin que sea necesario abrir una frase aparte que corresponde sólo a una opinión del autor, desnuda de información que la acompañe” (1997: 86).

El lector que s’aproxima a la crònica busca sobretot fets, però també el seu significat. Per això queden fora les opinions personals. El seu àmbit és l’article i no la crònica, destinada a l’anàlisi i la interpretació. La crònica, explica Núñez Ladevéze, pot ser més o menys interpretativa. En el seu grau màxim, té com a finalitat explicar el sentit dels esdeveniments dels quals prèviament s’ha informat. “El cronista es, entonces, un observador cualificado por su capacidad de relacionar unos hechos con otros, por la documentación que posee y la soltura para ‘relacionarse’ con las fuentes acreditadas”. D’alguna manera el cronista es dedica més a interpretar possibles conseqüències que poden derivar-se dels fets que a informar d’aquests, una tasca que correspon a informadors i redactors. “Su firma es conocida no sólo por lo que cuenta, sino también por cómo interpreta lo ocurrido y cómo lo expone”. Aquest tipus de crònica més interpretativa obri les portes a la conjetura i la hipòtesi, una opció totalment desterrada de la notícia (Núñez Ladevéze, 1995: 85).

El fet que la interpretació haja d’ajustar-se a la informació no resta possibilitats expressives a la crònica. Ben al contrari, una bona crònica comporta un desplegament, una riquesa expressiva que no es troba a la notícia. Lluny de l’aridesa consignada pels llibres d’estil per a ella, la crònica està oberta, segons els canons, a l’ús de recursos i imatges.

El cronista té més llibertat a l’hora de compondre el seu text, pot seleccionar i ordenar les dades amb llibertat. Així, una anècdota o una descripció de l’ambient poden encetar la crònica sempre que estiguen justificades i tinguen la força necessària com per a mantenir l’atenció del lector. A diferència de la notícia, el relat tampoc ha de sotmetre’s a l’estructura de la piràmide invertida i la jerarquització temàtica de la informació, sinó que pot organitzar-se segons la coherència interna (Núñez Ladevéze 1995: 85).

Però, malgrat tot, siga més o menys implícita la interpretació, el relat dels fets periodístics no presenta mai l’asèpsia quirúrgica que se li atribueix als gèneres informatius-interpretatius. Ni tan sols quan s’exposen en forma de descripció. “Las descripciones –adverteix Tony Trew a “Teoría e ideología en acción”– contienen muchos conceptos sociales”. En la mesura que els conceptes d’un discurs estan relacionats amb un sistema, diu l’autor, impliquen una manera de veure i aprehendre les coses, i d’interpretar el que es veu, s’escolta o es llegeix. “Toda percepción supone alguna teoría o ideología y no hay hechos ‘crudos’, ininterpretados, ateóricos” (1983: 128). Les reflexions de Trew són reveladores per als fets que ací s’analitzen, en posar de manifest els patrons i estructures que configuren discursos tan quotidians com el periodístic i que trau a la llum a partir de dos estudis inclosos a l’obra *Lenguaje y control* (1983).⁹ L’autor emprà la terminologia lingüística de Halliday¹⁰ per a revisar on

⁹ En el primer cas, revisa com van informar els diaris *The Times* i *The Guardian* d’uns esdeveniments ocorreguts en 1975 a Harare (l’antiga Salisbury, capital de Zimbabwe) quan la policia va disparar contra una multitud desarmada i va matar onze persones. En el segon, recull els fets que van passar al Carnaval de Notting Hill de 1977 i com va informar d’ells la premsa britànica.

¹⁰ Fowler *et alii* opten per basar l’aparell lingüístic per a la seua anàlisi en el model funcional de Halliday, per l’afinitat –a diferència de la gramàtica generativa de Chomsky– amb l’objectiu de mostrar com les funcions de les estructures lingüístiques es basen en l’estructura social: “Si el significado lingüístico es

han situat el focus d'atenció els mitjans i en quins termes han categoritzat els agents, el procés, els afectats o les circumstàncies. També Norman Fairclough parteix d'aquests plantejaments per a dur a terme les seues anàlisis, que en bona mesura tenen com a objecte d'estudi la premsa.

Per a Trew, els periòdics són només una part de les institucions ideològiques d'una societat, aquella que s'encarrega de fer pública la informació sobre el que està succeint, i eixe paper de subministrador d'informació és, sosté, el que li confereix també una funció ideològica fonamental, “porque toda información implica teoría o ideología, y a la vez porque la información misma crea un flujo constante de material que necesita procesarse ideológicamente” (1983: 210). L'autor aposta per aplicar la teoria lingüística com a instrument per a l'estudi del caràcter ideològic del discurs periodístic,¹¹ convençut que l'anàlisi lingüística proporciona “una visión digna de confianza de las determinaciones ideológicas” i que mostra les marques del compromís en eixos processos ideològics i de part de la dinàmica i dels estadis de la reproducció i transformació. És a través d'aquest estudi com pot captar-se allò que queda velat, en una mena de penombra, per al lector de la premsa: “El lenguaje usado en los periódicos expresa mucho más de lo que se capta conscientemente cuando se los lee simplemente para captar la información o el comentario” (1983: 210-211).

4. Anàlisi pragmaestilística i versions informatives

En base als criteris exposats en l'apartat anterior, cinc dels articles que s'analitzen pertanyen al gènere notícia, mentre que la resta són cròniques. Juntament amb la signatura, imprescindible en el cas de la crònica, s'ha tingut en compte també el fet que el periodista hagués estat al lloc dels fets, una circumstància que li dóna la possibilitat d'accedir a detalls que altrament no serien factibles. Així, les informacions publicades per *El País*, *El Mundo* i *ABC* aconsegueixen aquests tres requisits. El text d'*El Periódico de Catalunya* ha quedat descartat perquè, tot i estar signat, no dóna mostres d'una observació en els llocs dels fets, mentre que *La Razón* és l'únic diari de Madrid que es decanta per la notícia, amb una signatura corporativa (Redacción) i pocs detalls que puguen confirmar que responga a una crònica. Tot i això, el títol (“Guerra sin cuartel en la plaza del Dos de Mayo”) s'endinsa en una línia expressiva que no es detecta, en canvi, en cròniques com la d'*El País*: “La segunda noche de incidentes en el centro de Madrid causa 46 heridos y ocho detenidos”. *La Vanguardia* opta també per elaborar la informació sense haver enviat periodistes al lloc dels fets¹² i *Las Provincias* i *Levante-EMV*, com és habitual en mitjans locals o regionals fora del seu àmbit de cobertura, recorren a la informació d'agència. Curiosament, tots dos escullen OTR/Press, un detall que, com es veurà, mostra aspectes curiosos sobre eixa manera de veure les coses implícita en el com es diu.

L'anàlisi se centrarà de manera més àmplia en la fase textual, on troba el seu camp d'actuació la pragmaestilística, sense perdre de vista el marc supratextual. De fet, es

---

inseparable de la ideología, y ambos dependen de la estructura social, entonces el análisis lingüístico deberá ser una herramienta poderosa para el estudio de los procesos ideológicos que mediatizan las relaciones de poder y de control” (Fowler *et alii* 1983: 248).

¹¹ Encara que puntualitza que aquesta és incapaç de determinar si les ideologies, com a representacions de la realitat social, són o no inadequades en un grau major o menor (1983: 210).

¹² Cal dir que, com han recalcat els diferents diaris, no es tractava d'una notícia totalment imprevista sinó, mes aviat, previsible, una circumstància que va permetre a tres dels mitjans desplaçar un parell o tres dels seus redactors a unes hores que queden fora dels temps habituals de producció periodística.

partirà d'aquesta etapa amb l'objectiu de fixar on i com es focalitzen els diferents centres d'atenció desenvolupats al llarg del text. Només dos diaris, *ABC* i *El País*, dediquen una pàgina sencera al tema, mentre que *La Razón* ho aborda en tres quartes parts d'una i *Las Provincias* en l'espai lateral deixat per la publicitat, un terç de la pàgina. Els quatre restants, *La Vanguardia*, *El Periódico de Catalunya*, *El Mundo* i *Levante-EMV*, ho recullen en mitja pàgina. Tots, tenint en compte l'impacte visual, inclouen fotografies. Però aquesta valoració de la importància no sempre arriba a l'aparador últim, és a dir, a la portada, on la interpretació supratextual del tema ha de competir pel mateix espai amb altres informacions. En aquest sentit, només dos diaris madrilenys porten el tema a primera pàgina, *El Mundo* i *El País*, que inclou, a més, una fotografia amb títol: "Malasaña, campo de batalla". Els altres dos, en canvi, dediquen editorials¹³ a tractar els enfrontaments, un bon termòmetre de la valoració que es dona a la qüestió, influïda en tots dos casos per la proximitat.

Un primer acostament als titulars mostra que, si bé coincideixen en la selecció del tema com a noticable, no ho fan, en canvi, a l'hora de veure els fets en el seu context, és a dir, d'indagar com s'han produït o quines causes directes els han motivat. Així, mentre *El Mundo* apunta a la "falta de previsió policial", *ABC* fa recaure la responsabilitat en uns altres actors de manera directa: "Un millar de radicales convocados por SMS vuelven a sembrar la violencia en Madrid". En consonància amb ell, també *La Razón*, en la seua pàgina 3 (*Punto de Mira*), assenyala –com tots dos mantenen després en el text– uns autors: "Grupos de antisistema desatan otra batalla campal en Malasaña". La resta de mitjans rebutja la unidireccionalitat i, malgrat el to bèl·lic dels titulars, se centren només en el número de ferits i detinguts.

Si s'aplica l'esquema de Trew, inspirat en els treballs de la lingüística funcionalista, es pot veure com *El Mundo* apel·la a les circumstàncies, mentre que *ABC* i *La Razón* (en la pàgina 3, un mena de portada interna) ho fan a l'agent. La resta, en canvi, se centra bàsicament en el procés –tot i que predomina un caràcter nominalitzat en la designació– i els afectats (ferits). Una anàlisi més detallada d'aquests processos permet posar en relació els esquemes amb els diferents elements lingüístics. Si atenem a qüestions de lèxic es pot observar com els dos mitjans que més insisteixen en apuntar als joves com a agents són també els que empren uns termes més marcats en la seua caracterització:

ABC: "radicales", "alborotadores", "marabunta", "más de un millar de jóvenes, descontrolados, bebidos y muchos de ellos pertenecientes a grupos ultra", "muchedumbre juvenil", "los vándalos", "una marea humana", "los porros y litros y más litros de alcohol van cabalgando por el cuerpo de estos jóvenes, casi todos mayores de edad", "Muchos jóvenes, palo en mano, lucen anagramas antisistema, anarquistas, antifascistas, y se ven cada vez más 'red skin' ", "jóvenes alborotadores", "unos encapuchados".

La Razón (LR): "cientos de alborotadores", "una masa de jóvenes con no pocos elementos de los denominados 'antisistema' (ceranos a la izquierda radical y también simples punkies en busca de destrucción gratuita)", "los radicales", "grupos antisistema".

El Mundo (EM): "jóvenes radicales y skin-red", "jóvenes radicales", "radicales".

Las Provincias (LP) i *Levante-EMV* (LE): "jóvenes incontrolados", "jóvenes exaltados".

---

¹³ *ABC* titula: "Botellón y violencia urbana", mentre que *La Razón* el presenta com "La batalla del Dos de Mayo".

La resta, en canvi, parlen de “jóvenes”, sense entrar a adjectivar ni a incloure termes anafòrics de caràcter negatiu, que tendeixen a destacar la irracionalitat i la violència d’essers que han perdut la seua individualitat. *El País* (EP), en concret, evita caure en aquesta dinàmica i lliga els termes a descripcions particulars, pròpies de la crònica: “*un chaval de unos 17 años*”; “*un punki de unos 30 años*”; “*un chico de 18 años y de estética red-skin*”. També és important veure –abans d’entrar en altres consideracions respecte del procés– com es presenta al segon agent i, per a alguns, afectat. S’observa ací una major coincidència i també una voluntat d’optar per termes no marcats: agentes, policia, antidisturbios, operativos o fuerzas de seguridad.¹⁴

Pel que fa al procés, si bé tots els mitjans recorren a termes bèl·lics, cal apuntar algunes diferències substancials, no només en el grau d’intensitat, sinó també en la pròpia concepció de l’enfrontament. Per a reduir la complexitat dels esdeveniments, els mitjans opten per condensar en unes poques paraules allò que requeriria d’una explicació més àmplia. D’aquesta manera, els enfrontaments entre les forces de seguretat i els joves que celebren el *botellón* passa a ser, segons uns o d’altres observadors, des d’una nit d’incidents a una “orgia de violència”:

ABC: “noche de altercados”, “gravísimos incidentes”, “batalla campal contra decenas de agentes de Policía”, “orgia de violencia”.

EM: “incidentes”, “nuevos altercados”, “noche de violencia”, “noche violenta”, “barullo callejero”, “guerra callejera”, “desorden y tumulto”.

LR: “guerra sin cuartel”, “cruenta reyerta”, “madrugada de disturbios”, “multitudinaria batalla callejera”, “motín”, “choque esperado”, “tangana”, “enfrentamientos”, algarada, “otra noche salvaje”, “batalla campal”, “actos de auténtico vandalismo”.

EP: “incidentes”, “reyerta”, “batalla en toda regla”, “[como en una] batalla medieval”, “batallas”, “enfrentamientos”.

El Periódico de Catalunya (EpC): “enfrentamientos”, “incidentes”, “batalla campal”.

La Vanguardia (LV): “enfrentamientos”, “altercados”.

LE i LP: “segunda noche consecutiva de incidentes”, “verdadera batalla campal”, “disturbios”, “incidentes”.

Com en el cas de l’agent, s’observa la distinció entre dos grups de diaris. D’una banda, *ABC*, *El Mundo* i *La Razón*, que a més de desplegar un ampli ventall de termes per a fer referència als enfrontaments, acompanyen aquests de fórmules de modalització que intensifiquen el seu caràcter, especialment el diari editat pel grup Planeta. Quina relació estableixen els mitjans entre els dos indicadors citats, és a dir, agent i procés, però també, necessàriament, els afectats, que no tots coincideixen en determinar amb la mateixa precisió? Tant *La Razón* com *ABC* opten per presentar a la policia més com a afectat que com a co-agent necessari en un enfrontament de les dimensions que es descriu –més encara quan es parla de batalla o guerra, situacions que impliquen més d’un *bàndol*–, a través d’una narració que posa en primer pla l’acció ofensiva dels joves, mentre dilueix la intervenció repressora, una versió que la resta de diaris –a excepció, amb matisos, d’*El Mundo*– no comparteix. Però, a través de quines estratègies lingüístiques es manifesta aquest punt de vista?

En el cas d’*ABC* predomina la voluntat de descarregar no només la iniciativa –que ningú qüestiona– sinó també l’exclusiu exercici de la violència en els joves. Si el titular ja ho deixa entreveure, el primer paràgraf inclou una expressió que ho evidencia: “Más de un

¹⁴ Ací crida l’atenció la proposta de *La Razón*, que utilitza majúscules per a parlar de “Fuerzas del Orden”.

millar de joves, descontrolats, bebuts i molts d'ells pertencents a grups ultras protagonitzaren una nova *batalla campal*¹⁵ contra desenes d'agents de Policia". A més, posa els recursos narratius de la crònica al servei d'explicar com es va gestar la suposada estratègia que va desencadenar els aldarulls per part d' "un millar de radicals", a partir de la perífrasi de sentit duratiu (anar+gerundi): "La muchedumbre que se iba congregando en torno a las calles (...). Los jóvenes iban tomando las aceras y las calzadas, convocados muchos de ellos entre si a través de mensajes cortos de móvil (...). Son las once de la noche y la zona se va nutriendo (...). la muchedumbre es mayor"; mentre la policia es limita a una actitud passiva: "grupos de agentes de la Policia Municipal se apostaban para controlar la entrada de personas, vigilaban (...)". Una disposició que es manté, fins i tot, després que "Sonaron, literalmente, tambores de guerra" i els insults inicials, derivaren en "botellas que volaban sobre las cabezas de los agentes". Un estoïcisme que recull en els següents termes: "Los funcionarios tuvieron que aguantar 20 minutos de lanzamiento de objetos peligrosos".¹⁶ Fins i tot recorre a la passiva quan es tracta d'accions que només podrien tindre un subjecte: "En ese momento, la plaza Dos de Mayo fue desalojada y cerrada a cal y canto".

En el relat dels fets, l'acció continua tenint els mateixos agents, agreujada per l'acumulació: "Los jóvenes destrozan la valla (...). La caseta de obra también es arrancada (...). Destrozan el espejo retrovisor de un coche, arden dos vehículos, lanzan ladrillos, queman contenedores"; mentre que la intervenció policial no té una atribució personalitzada, queda en mans d'una mena d'ens abstracte sense identificar, una circumstància induïda, a més, per la nominalització: "Botellas van, botellas vienen cuando empieza el lanzamiento de botes de humo y pelotas de goma en plena calle Fuencarral". Més endavant, quan converteix en subjecte als policies, elimina l'acció i la substitueix per una construcció eufemística: "*La marabunta ruge* ahora hacia la plaza de Barceló, donde *los municipales se emplean a fondo*". *La Razón*, per la seua banda, també recorre a estratègies semblants, a través de verbs modals que impliquen obligació o fórmules impersonals, el que, com es veu en el primer exemple, acaba per convertir-se en una justificació de l'ús de la violència policial: "La mayoría presentaban cortes y contusiones, *lo que da fe* de la contundencia con la que tuvo que emplearse la policia para reducir el *motín*. Allí se trabajó hasta las seis y media de la mañana" o "La Policia se ve, *una vez más, acorralada*, y durante un *angustiante lapso* de tiempo no tiene más remedio que responder con los mismos proyectiles en lo que más parecía una tangana callejera que una actuación coordinada".

El Mundo, sense arribar a aquests extrems, atribueix de nou una implicació passiva a la policia, a través de la nominalització i l'emascarament del procés (enumera els objectes, però no pronuncia el verb que els mostra en acció o estableix una connexió): "Los agentes se vieron desbordados ante el ataque (...). Las carreras y las cargas policiales se prolongaron durante toda la madrugada" i "Lanzaron piedras y ladrillos a la policia, que respondió con material antidisturbios: pelotas de goma, porras".

El País és l'únic dels tres mitjans que opta per la crònica que presenta els processos com a interaccions joves-policia, sense amagar la participació d'aquesta ni dissimular la

---

¹⁵ S'utilitzarà la cursiva per a assenyalar els elements intensificadors, que contribueixen a reforçar l'efecte del que s'ha subratllat.

¹⁶ Curiosament, *El País* redueix a la meitat –en la seua cronologia de l'accidentada nit– el temps d'espera abans d'actuar: "2.40. Termina el *botellón* y comienza el *baile* (...). 2.50. Alguien da la orden y la policia se lanza a la carga".

seua acció. És més, aquesta no només ix a la llum sinó que ho fa de manera palesa, amb elements que tendeixen a potenciar el que els anteriors arraconaven: “Alguien da la orden y la policía se lanza a la carga contra el grupo de la calle Dos de Mayo. El *punki* que gritaba recibe una *paliza descomunal*. Los policías descargan la rabia acumulada contra él (...). Luego se lanzan calle arriba, como en una batalla medieval”; “Y unos 20 municipales tratan de frenar el avance sin casco y a porrazo limpio”; “Desde la plaza llegan los antidisturbios (...). Y éstos ya no miran a quién le dan. Comienzan a disparar hacia la Palma y a subir por esa calle en dirección a Fuencarral (...) Al que pillan lo cosen a porrazos”; “Recibe todo aquél que se pone por delante. *Y el que no, también*. A un chico de unos 18 años y de estética *red skin* que anda con muletas le abren una enorme brecha en la cabeza”; “La policía está al caer. Y cuando cae, suenan los disparos y la goma contra la piel”; “Una furgoneta de los antidisturbios (...). Paran, se bajan y comienzan a dispararles pelotas de goma. Son los últimos coletazos de la batalla”.

Tampoc els dos mitjans valencians que es recolzen en la informació d'agència amaguen l'acció policial: “Como en la noche del lunes, miembros de las policías Nacional y Municipal comenzaron entonces a cargar contra los jóvenes con pelotas de goma, bengalas y gases lacrimógenos (...). Imágenes distribuidas por las televisiones muestran cómo agentes de la Policía Municipal de Madrid golpearon con contundencia a algunas de las personas que se encontraban en los alrededores de la plaza del 2 de mayo y cómo a su vez jóvenes incontrolados no cesaron de insultar, lanzar botellas, escombros y ladrillos contra los agentes”. Malgrat que *Las Provincias* i *Levante-EMV* recullen sense canvis l'atribució de l'ús de la força a través de verbs com carregar o colpejar –encara que sense rebaixar tampoc l'actitud dels joves que celebraven el *botellón*–,¹⁷ tots dos mitjans introdueixen un detall ben simptomàtic que afecta al mode com s'exerceix. Així, mentre el primer diari es limita a descriure el tipus de colps (com s'indica en cursiva), el segon va un pas més enllà i s'implica en valorar la (des)mesura d'aquests quan diu que els agents “golpearon *desproporcionadamente*”. Un exemple de com un senzill canvi en el complement adverbial implica una actitud ben diferent respecte al que s'està narrant.

En la determinació de l'agent cal tindre en compte com els mitjans expliquen la polèmica generada en alguns sectors polítics i veïnals per l'actuació de la policia, un indicador clar de la caracterització del procés. En aquest sentit, s'observa com *ABC* obvia qualsevol referència, una circumstància que, en un principi podria quedar justificada pel fet que la crònica queda emmarcada en un espai i un temps delimitat, mentre que les crítiques són posteriors, un raonament que es descarta en observar com *El País*, per a no interrompre el relat cronològic –explicitat a més a més amb hores i minuts–, deixa aquest punt per a un desglossat que titula: “Una respuesta contundente”. *La Razón*, en canvi, a penes ho cita de passada, com tampoc *Levante-EMV* i *Las Provincias* incideixen en el detall, al contrari que *La Vanguardia* i *El Periódico de Catalunya*, que qüestionen l'actuació policial. El primer, de manera més distanciada, encapçalant una frase relativa: “Como suele suceder tras este tipo de enfrentamientos, la actuación policial *estaba ayer en el punto de mira*. Se cuestionaba su contundencia, sobre todo por el hecho de que, según diversos testigos de los incidentes, los ataques de los agentes recayeran también en transeúntes que no participaban en los altercados”. En el segon, de manera més explícita, induïda per una pregunta retòrica: “Los incidentes de

---

¹⁷ “Los Bomberos de Madrid tuvieron que intervenir hasta en nueve ocasiones para sofocar incendios en contenedores y vehículos esparcidos por las calles y apagar las barricadas callejeras levantadas por los jóvenes exaltados”.

la pasada semana han vuelto a abrir el debate sobre los difusos límites del ejercicio de la fuerza por parte de los cuerpos de seguridad. ¿Actuó la policía de forma desproporcionada en Madrid? La presidenta de la asociación de vecinos (...) lo tiene claro. ‘Ha sido un despropósito total’, sostuvo”.

Així, *El Periódico de Catalunya* es posiciona sense embuts al voltant de la intervenció policial, i de pas, assenyala la circumstància que ha motivat l'enfrontament: “Tras la experiencia del martes pasado (...) esta vez la policía (tanto municipal como nacional) había desplegado un dispositivo con decenas de vehículos para impedir que cientos de jóvenes celebraran en la Plaza del Dos de Mayo el clásico botellón. Pero la mayor presencia policial trajo consigo mayor violencia”. No és casual que aquesta última oració estiga introduïda per un connector argumentatiu, ja que, uns paràgrafs més endavant, quan reprén el tema, trobem una acumulació d'aquest recurs al servei de qüestionar les declaracions dels responsables polítics, després de recollir la denúncia veïnal: “Sin embargo, tanto el alcalde de Madrid, Alberto Ruiz-Gallardón, como la delegada del Gobierno en la comunidad, Soledad Mestre, salieron en defensa de los agentes (...). Eso sí, mientras Gallardón achacó la violencia juvenil a personas ajenas al barrio que buscan ‘directamente el conflicto’, Mestre sostuvo que la causa de la reyerta fue ‘el consumo excesivo de alcohol’. Nada dijo, en cambio, Pedro Calvo, concejal de seguridad del consistorio madrileño y, por lo tanto, responsable de la polémica actuación de la Policía Municipal”.

L'associació d'*El Periódico de Catalunya*, inèdita en la resta de diaris, contrasta amb la versió d'*El Mundo*, que apunta, precisament, a la circumstància contrària: “Tras los incidentes de la primera noche, se montó un dispositivo policial conjunto entre la Policía Nacional y la Policía Municipal para evitar nuevos altercados e impedir que los jóvenes hiciesen botellón en la calle. Pero el despliegue de Policías Municipales fue insuficiente. Los agentes *se vieron desbordados*”.

A la mateixa conclusió arriba *La Razón*, amb dos adjectius avaluadors axiològics i, novament, amb connectors argumentatius, destinats, al contrari que en EpC, a reforçar la tesi de la manca de recursos: “Tanto la Policía Nacional como la Local afirmaron, *sin embargo*, que se mantendrían los operativos de seguridad previstos para estos casos (...). Un dispositivo que se demostró insuficiente y permitió que la noche deviniese en un calco de la anterior: a primeras horas de la madrugada unos treinta agentes sellaron la plaza en previsión de algún problema, *pero fue inútil*”. Açò es completa amb una combinació de dramatisme –un adjectiu afectiu anteposat, després de mostrar a la policia *acorralada*–, acompanyat de la locució adverbial d'insistència i de certa ironia sobre els mitjans dels agents, suggerida a través de la comparació: “La Policía se ve, una vez más, acorralada, y durante un angustiante lapso de tiempo *no tiene más remedio* que responder con los mismos proyectiles en lo que más parecía una tangana callejera que una actuación coordinada”. Les crítiques ciutadanes a la intervenció, a penes mereixen un breu comentari, desbordat per una cita directa no identificada que introdueix un connector d'oposició: “También se quejaron de la excesiva contundencia de la Policía en la madrugada de ayer, aunque para eso había teorías divergentes. ‘Habría que traer dos tanquetas y machacarlos a todos’, discrepaba un vecino visiblemente alterado”.

Si hi ha un esquema o una associació present en tots els diaris és la de la guerra.¹⁸ D'una o d'altra manera com es veurà, els mitjans recorren a la metàfora bèl·lica per a donar compte de la situació viscuda, però, més enllà del marc general, l'anàlisi detallada permet observar diferències en el punt de vista des del qual s'observa la realitat. La intensitat o recurrència amb que aquesta metàfora està present en el text evidencia un posicionament clar que ve a coincidir amb la definició dels processos i agents. *ABC* i *La Razón* tornen a ser, en aquest sentit, els que ofereixen una implicació més afectiva o axiològica en el seu relat, que contrasta amb el distanciament expressiu de *La Vanguardia* i *El Periódico de Catalunya*. A través de quines estratègies ho fan?

Potser el més evident és el lèxic, molt més connotat que en la resta de mitjans. I no només per a definir als actors/agents, sinó també en la caracterització dels esdeveniments. Adverbis i superlatius es posen al servei d'aquesta intensificació. *ABC* no es limita a recordar que es tracta de la segona nit d'incidents i del seu agreujament, sinó que indica: "Los incidentes (...), *se reprodujeron* la madrugada de ayer con una *virulencia aún mayor*. Más de un millar de jóvenes, descontrolados, bebidos y muchos de ellos pertenecientes a grupos ultras protagonizaron una *nueva batalla campal* contra decenas de agentes de Policía. Los *gravísimos* altercados (...)". *La Razón* escull una estructura semblant: "(...) permitió que la noche *deviniese en un calco aún más sangriento* de la anterior". Els adjectius avantposats o les locucions adjectives (formant un sintagma preposicional) que acompanyen als termes bèl·lics contribueixen en bona mesura a oferir eixes to. *La Razón* parla de "*graves* destrozos" i "*extrema* violencia" o d'una "*turbulenta* madrugada", "*cruenta* reyerta" o "*multitudinaria* batalla callejera", però també d'una "*madrugada de disturbios, contenedores ardiendo y cargas policiales*", una "*guerra sin cuartel*" o de "*actos de auténtico vandalismo*", mentre que *ABC* recorre sobretot al sintagma preposicional: "*noche de altercados*", "*orgía de violencia*" o "*tambores de guerra*, un recurs que també apareix al titular de portada d'*El Mundo*: "*noche de violencia*". Tant aquest darrer diari com *La Razón* trien també algunes locucions nominals: "*barullo callejero*", "*guerra callejera*", "*noche salvaje*".

El País, en canvi, tot i utilitzar el guió bèl·lic com a imatge habitual,¹⁹ evita recrear-se en la caracterització general i, més que per a valorar les accions dels joves o el resultat d'aquestes, opta per utilitzar l'adjectivació a l'hora de descriure actes concrets de la intervenció policial: "*el punki que gritaba recibe una paliza descomunal*. Los policías descargan la *rabia acumulada* contra él", o inclús avantposada: "A un chico de unos 18 años y de estética *redskin* que anda con muletas le abren una *enorme brecha* en la frente". A la crònica d'aquest mitjà són habituals les locucions verbals o adverbials, sovint de caràcter col·loquial, per a narrar l'acció policial o els efectes: "Pero el grupo se encuentra ahí con los que habían tenido que *salir pitando*", "Termina el *botellón* y comienza el *baile*", "tratan de frenar el avance sin cascos y a *porrazo limpio*", "Y éstos ya *no miran a quién le dan*", "Al que pillan *lo cosen a porrazos*", "Algún periodista *se lleva lo suyo*", "La policía *está al caer*" o "Son *los últimos coletazos* de la batalla". Aquesta fórmula, si bé desdramatitza una mica la tensió, també és cert que, en estar referida a les forces de seguretat, confereix a la seua acció un cert caràcter arbitrari. Més encara si es tenen en compte referències com "*Y cuando cae [la policia], suenan los disparos y la goma contra la piel*" o "Los enfrentamientos se diluyen (...) un grupo de

¹⁸ Els mitjans analitzats parlen de "batalla campal" i descriuen l'escenari dels fets com "un campo de batalla" –sense anar més lluny, la identificació d'*El País* en portada: "Malasaña, campo de batalla"– o "zona de guerra".

¹⁹ De fet, comença la crònica assenyalant: "Fue una batalla en toda regla".

unas 15 personas espera a que abran el metro para irse a casa. Una furgoneta de los antidisturbios pasa junto a ellos. Paran, se bajan y comienzan a dispararles pelotas de goma".

Aquest tractament sembla inconcebible des del punt de vista que informen diaris com *La Razón*, *El Mundo* o *ABC*, que deixa aquesta locució de caire col·loquial per a referir-se als joves: "La mayor parte de los alborotadores corren delante de la policía (...). La cosa pinta cada vez peor". Aquest diari també es mostra especialment productiu a l'hora de proposar metàfores –no sempre atinades– que evidencien l'acció dels que presenta com a *radicals*: "La noche comenzó fría. Climáticamente. Porque nada de gélida era la actitud de la cada vez mayor muchedumbre juvenil que se iba congregando"; "La marabunta ruge", "Sonaron, literalmente, tambores de guerra" o "Mientras, los porros y litros y más litros de alcohol van cabalgando por el cuerpo de estos jóvenes"²⁰. En aquesta crònica són habituals els adverbis i adjectius numerals i comparatius que intensifiquen l'augment: "la zona se va nutriendo, primero poco a poco, luego de manera más notable", "La *muchedumbre* es mayor", "Muchos jóvenes (...) y se ven cada vez más "red skin", "Los jóvenes lanzan más maderas y objetos para avivar las llamas". Un efecte que s'intensifica amb altres repeticions: "una *marea humana* se concentra, carrera arriba, carrera abajo, por Fuencarral" o "Botellas van, botellas vienen".

Les repeticions de termes o estructures no són casuals, com posa de manifest un altre exemple d'*El Periódico de Catalunya*, que recorre a una fórmula de l'estil "litros y más litros" per a plantejar el contrari, al si d'una enumeració més àmplia que, com les de la resta de mitjans, està lluny de ser casual o aleatòria. De fet, barreja els efectes de l'acció de policies i joves, amb algun detall curiós, com el fet de parlar de "balas de goma" per pilotes –inconcebible, novament, en la postura que adopten *ABC*, *La Razón* o *El Mundo*, però no en la de l'altre diari editat a Madrid, *El País*, que inclou en el recompte "escopetas de pelotas de goma": "un escenario de vidrios rotos, contenedores quemados, contusiones, heridas, adoquines utilizados como proyectiles, cajas de Coca-cola como escudos, balas de goma, bengalas y, sobre todo, porras, muchas porras policiales". Mentre *La Vanguardia* mostra sorpresa per l'ús d'alguns elements dissuasius –"con pelotas de goma, gases lacrimógenos, porras e incluso bengalas por parte de unos y el lanzamiento de todo lo que se les ponía por delante por parte de otros"–, *ABC* a penes menciona "botes de humo y pelotas de goma". Fins i tot *La Razón* parla de "gases lacrimógenos" abans d'enumerar el llistat de greuges, "el consabido rastro de destrozo y contenedores incendiados".

5. Conclusions

A partir d'uns mateixos ingredients informatius –una nit de *botellón* que acaba amb enfrontaments entre joves i policia, 46 ferits, huit detinguts, destrosses en el mobiliari urbà...–, els mitjans cuinen versions de l'actualitat que estan lluny de ser homogènies, d'oferir un tast idèntic, com si haguessin sortit preparades d'una cadena de producció industrial. A la cuina informativa, fins i tot quan es comparteixen les primeres matèries –com en aquest cas–, els resultats tampoc són calcs uniformes, precisament perquè procedeixen de fogons mediàtics i de periodistes que, inevitablement, aporten el toc subjectiu a l'elaboració. Un toc que deixa el particular rastre de propietats

²⁰ Ací estableix una estranya associació entre l'alcohol i els porros i l'heroïna, anomenada en l'argot "caballo".

organolèptiques en l'escriptura, en l'expressió lingüística de la premsa diària. L'anàlisi d'aquesta encarnadura permet posar de manifest diferències importants a l'hora de caracteritzar el procés o de determinar la condició o la participació dels agents i afectats o de les circumstàncies.

Com es reflecteix aquesta mirada subjectiva, a través de quins recursos es fa patent? L'estudi dels articles anteriors mostra, sobretot, la importància del lèxic, especialment en tres dels quatre diaris editats a Madrid (*ABC*, *La Razón* i *El Mundo*), que són els que opten per termes més connotats, al servei de presentar els fets ("motín", "orgía de violencia") com un enfrontament de grups antisistema organitzats contra les forces de seguretat ("radicales", "masa de jóvenes antisistema", "marabunta"), mentre que la intervenció d'aquestes es dissimula eufemísticament amb estructures impersonals, relacions d'objectes o verbs modals d'obligació ("Allí se trabajó", "no tiene más remedio que responder", "tuvo que emplearse la policía para reducir el motín"). *El País*, en canvi, evidencia aquesta participació i l'expressa a través de locucions col·loquials ("a porrazo limpio", "Recibe todo el que se pone por delante") que concedeixen certa arbitrietat a l'acció de les forces de seguretat, al temps que –sense amagar l'acció dels joves– rebaixa el caire dramàtic que confereixen els tres anteriors amb l'anteposició d'adjectius i les locucions adjectives i nominals per a emfatitzar els fets (*cruenta reyerta*, *noche de violencia*, *noche salvaje*), que en tots els mitjans parteixen d'un esquema de metàfora bèl·lica. Les enumeracions dels efectes són un altre indicador important del punt de vista, tant per la exhaustivitat (per exemple, dels instruments policials) com per la valoració que es fa d'aquests, amb accionadors pressuposicionals ("e incluso bengalas"), termes connotats ("balas de goma", "escopetas de pelotas de goma") o adjectius numerals ("porras, muchas porras").

A diferència de la importància que aconsegueixen en altres informacions –de l'àrea de política, per exemple–, els connectors argumentatius tenen una presència molt reduïda, però reveladora quan s'aborda l'adequació o no de la força policial. És important veure com en *El Periódico de Catalunya* estan al servei de qüestionar la contundència ("Pero la mayor presencia policial trajo consigo mayor violencia"), mentre en *El Mundo* –també en *La Razón*– és tot el contrari ("Pero el despliegue fue insuficiente"). En tots dos casos, com en altres exemples anteriors, unes determinades fórmules apareixen acompanyades d'altres recursos en procediments que actuen per acumulació.

El segon criteri que s'ha establert en la tria d'articles, el gènere, deixa algunes conclusions interessants a la llum de com es manifesten en els texts periodístics les maneres de veure i construir la realitat. És el denominat *estil informatiu* una garantia per a la reproducció exacta de la realitat? Més enllà de condicions formals com la impersonalitat (absència de la primera persona en el relat) o l'estructura de piràmide invertida, apareixen els texts presentats com a notícia nus de qualsevol espurna interpretativa, acceptada en la crònica? És més, és possible despullar la informació de les condicions prèvies, d'eixa interpretació inherent, com assenyala Gomis, a la pròpia tasca periodística? La metàfora bèl·lica present en les diferents peces mostra fins a quin punt és utòpic prescriure receptes d'escriptura per a assolir una objectivitat periodística.

El repàs als articles seleccionats revela com tant en la notícia com en la crònica es detecten elements que manifesten una manera de veure les coses, un punt de vista peculiar que escapa a l'aparent asèpsia formal, per exemple, d'un titular com el d'*ABC*, impecable en l'estructura lògica que alguns teòrics reclamen per a l'estil informatiu

(“Un millar de radicales convocados por SMS vuelven a sembrar la violencia en Madrid”), però amb un posicionament ben diferent al que mostra *El País* (“La segunda noche de incidentes en el centro de Madrid causa 46 heridos y ocho detenidos”) o *El Periódico de Catalunya* (“Una nueva batalla campal se salda con 45 heridos”) que reproduïxen l’esquema subjecte+verb+complements. De manera que l’estructura que tradicionalment s’ha considerat garantia d’objectivitat no només pot estar al servei de construir realitats diferents sinó que, com s’ha vist en el contingut dels articles, de vegades també contradictòries. I a eixe punt de vista no són impermeables les notícies d’agència, que passen pel filtre del mitjà on es publiquen. Tot i que s’ha optat per una anàlisi qualitativa, s’observen graus d’implicació diferents a l’hora de relatar els fets, tant entre els articles que comparteixen gènere com, fins i tot, en els de gèneres diferents, com succeeix amb la peça informativa de *La Razón*, on es detecten més elements modalitzadors que, per exemple, en la crònica d’*El Mundo*. Tampoc ací l’esquema de piràmide invertida és una garantia, ja que opcions com la d’*El País*, que s’adapta a l’estructura cronològica habitual en la crònica, introdueix descripcions i detalls d’ambient o reproduïx diàlegs, i aposta per un estil verbal, demostren la seua validesa per a recrear escenes, més enllà dels sumaris que sovint s’aparten tant del punt d’atenció que acaben generalitzant determinats aspectes, que justifiquen parlar de “marabunta”.

6. Referències bibliogràfiques

- Bassols, Margarida i Torrent, Anna M. (1996). *Models textuais. Teoria i pràctica*. Vic: Eumo.
- Burguet, F. (1997). *Construir les notícies*. Barcelona: Dèria Editors.
- Calsamiglia, Helena i Tusón, Amparo (2001). *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso*. Barcelona: Ariel.
- Chillón, Albert (1999). *Literatura y periodismo. Una tradición de relaciones promiscuas*. Bellaterra/Castelló de la Plana/València: Universitat Autònoma de Barcelona/Servei de Publicacions de la Universitat Jaume I/Publicacions de la Universitat de València.
- Escandell, Mª Victoria (1996). *Introducción a la pragmática*. Barcelona: Ariel Lingüística.
- Fowler, Roger; Hodge, Bob; Krees, Gunther i Trew, Tony (1983). *Lenguaje y control*. Mèxic: Fondo de Cultura Contemporánea.
- Fairclough, Norman (1989). *Language and power*. Londres: Longman.
- Fuentes Rodríguez, Catalina (1998). *El comentario lingüístico textual*. Madrid: Arco.
- Fuentes Rodríguez, Catalina (1999). *La organización informativa del texto*. Madrid: Arco.
- Gomis, Llorenç (1987). *El medio media. La función política de la prensa*. Barcelona: Mitre.
- Grijelmo, Á. (1997). *El estilo del periodista*. Madrid: Taurus.
- Gutiérrez Ordóñez, Salvador (1997). *Temas, remas, focos, tópicos y comentarios*. Madrid: Arco.
- Martínez Albertos, José Luis (1991). *Curso general de redacción periodística*. Madrid: Editorial Paraninfo.
- Núñez Ladevéze, Luis (1991). *Manual para periodismo*. Barcelona: Ariel Comunicació.
- Palau, Dolors (2005). *Els estils periodístics. Maneres diverses de veure i construir la realitat*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- Salvador, Vicent (2000). “L’estil nominalitzat”, *Caplletra* 29: 69-82.
- Sánchez, José Francisco i López Pan, Fernando (1998). “Tipologías de géneros periodísticos en España. Hacia un nuevo paradigma”, *Comunicación y estudios universitarios* 8: 15-35.
- Verschueren, Jeff (2002). *Para entender la pragmática*. Madrid: Gredos.
- Vidal, David (2005). *El malson de Chandos. La crisi acadèmica i professional del periodisme des de la crisi postmoderna de la paraula*. Bellaterra/Castelló de la Plana/València: Universitat Autònoma de Barcelona/Servei de Publicacions de la Universitat Jaume I/Publicacions de la Universitat de València.